

popüler kültür ve tüketim

Mehmet Ali YAZICI*

Çağımızın en önemli hastalığı, kapitalizmin, insanları bilinçsizce bir tüketime sevk etmesi ve tabir-i caizse birer "tüketim manyağı" haline getirmiş olmasıdır. Bu duruma paralel olarak geliştirilen "popüler kültür" kavramı da tüketim toplumu olgusuyla birlikte tartışılmakta ancak net bir tanıma ulaşılamamaktadır. Popüler kültür tanımında ortaklaşılan yan, gündelik yaşamın "tüketim kültürü" olması noktasındadır. Popüler kültür, iletişim araçlarının gelişkinliği ve içerdikleri mesajlarla bağlantılı olarak değerlendirilmekte ancak öz olarak, insanı tüketim nesnesi yapması, kendine ve topluma yabancılaştırması özellikleriyle tartışılmakta ve eleştirilmektedir.

Popüler kültür şimdiye kadar oluşturulan yerleşik yaklaşım ve anlayışları ciddi anlamda olumsuz yönde değiştirmiştir. Bilinçsiz tüketimi yaygınlaştırmış, dolayısıyla tüketim toplumu yaratma özelliğiyle ticari dünyanın (kapitalizmin) daha fazla kar elde etmek için kullandığı önemli bir araç haline gelmiştir. Popüler kültürün etkisi altında olan toplumsal alan ve bireyler, kendi tercihlerini ihtiyaçlarına göre yapabilme ve kendileri için karar verme özelliklerini yitirmişlerdir. Bu, daha çok nesnelere tüketimi alanında belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir. Popüler kültür kavramının en önemli özelliği "bir şeye ihtiyaç olunmadığı halde o şeyi ihtiyaç haline getirmek ve tükettirmek" gibi gizli mesajlar içermesidir.

Çağımız insanı gündelik yaşamda, yerleşik düzenin bize dönük yüzünü temsil eden yasalar, hapisaneler, ordu, polis, medya organları, siyasi partiler, okul, vb. kurum ve kuruluşlarla kuşatılmış durumdadır. Bu kurumların basıncı ve kuşatması altında birey, gündelik yaşam içerisinde adeta sıkışıp kalmıştır. Bunlara uymamanın birçok yaptırım ve kısıtlaması vardır. Gündelik hayat, devletle bireyi, egemen olanla egemen olunanı yan yana daha doğru bir deyişle karşı karşıya getirmektedir. Buna, yönetenle yönetilenin karşı karşıya gelmesi de diyebiliriz. Gündelik hayat, farklı sınıf ve kesimleri de bir araya getirir ve toplumsal alan içerisinde değişik biçimlerde ilişkilendirir. İnsanlar son tahlilde bir sınıfın ya da toplumsal bir katmanın üyesidirler. Ve mensubu oldukları toplumsal konumun söylem ve jargonunu kullanarak birbirleriyle iletişime girerler. Popüler kültür üreticileri bu özellikleri dikkate alarak, toplumun bütün alanlarına yönelik kültür ve tükettirme bilinci üretirler. Popüler kültür pazarında toplumun her kesimi ve her bireyi için tüketilecek mutlaka bir şeyler bulunmaktadır. Bu özelliğiyle toplumsal sınıf ve katmanları eşitlediği tezi de ileri sürülmektedir.

Bugün dünyada popüler kültür ve bunun ortaya çıkarttığı ürünler, globalleşme adı altında yoğun bir yayılım ve tüketim süreci yaşamaktadır. A.Oktaç, bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: "Küreselleşmiş bir popüler kültürün içinde yaşamakta olan bütün emekçi sınıf ve kesimlerin kendi gündelik pratikleri içinde ve egemen sınıfların düşüncelerine birebir uyumlanmamayı başararak ürettikleri bu popüler kültür, hızla ileri teknoloji araçlarını kullanan kitle kültürü tarafından özümlemektedir. Sermayenin ulus aşırılığı ya da küreselleştiği gibi kültüründe küreselleştiği bir dönemdeyiz."

Bu kültürel dağılım ve yayılma inanılmaz bir boyuta ulaşmış durumdadır. Bugün ülkemizde de yabancı pembe diziler, ıvır zıvır filmler, Show programları, yarışma programları vb. alt ve orta sınıfların sanki kendi yapılmıyormuş gibi ilgi görmektedir ve tüketilmektedir. Hemen hemen bütün yeni ve yarı sömürge ülkelerde durum budur. Batı merkezli kültür ürünleri ve tüketim maddeleri, müthiş bir sahiplenme duygusuyla tüketilmektedir ve insanlar neyi- niçin-neden tükettiğinin farkında bile ol(a)mamaktadırlar. Bu ilgi, abartısız, emperyalizmin ürettiği bütün kültürel ürünlerde geçerlidir. Bugün ülkemizde "bize ait" hiçbir şey kalmamıştır.

Emperyalizmin kültürünü yayan sermaye, "Yerel sermayeler aracılığıyla, diğer siyasal ve ekonomik seçkinlerin işbirliği içinde hüküm sürebileceğini anlamış bir sermaye biçimidir. Onlar silip atmaya kalkmaz; onların aracılığıyla işler."(S.Hall) Küreselleşen sermayedir ve dünyanın her bölgesine sömürünün bayrağını dikmiştir. Küreselleşen sermayenin ürettiği kültür olan "popüler kültür" de yaygınlaşmış, mevcut yaşam anlayışlarını bir an da altüst etmiştir. Bu alt üst oluş devam etmektedir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın geçenlerde söylediği "değişime direnmeyin" sözü esasında emperyalist-kapitalist sistemin küreselleşme adı altında bizim gibi ülkelere dayattığı siyasal, ekonomik ve kültürel kuşatmaya direnmeyin şeklinde anlaşılmalıdır.

Ülkemizde, küreselleşmeyi savunanlar, emperyalist-kapitalist sistemin ürettiği yeni tahakküm, baskı ve sömürü biçimleri üzerinde pek durmazlar. Onların övgüye değer buldukları tek konu, Amerikalı İletişim Bilimci Marshall McLuhan'nın dünyada ki iletişim ve haberleşme alanındaki gelişmelerden yola çıkarak kavramlaştırdığı, dünyanın "küresel bir köy" olması üzerinedir.

Popüler kültür bireyi ve toplumsal alanı demokratikleştirmekten ve özgürleştirmekten uzaktır. "Tek tip birey yaratma" yolunda hızla ilerlemektedir. Her şeyin ve her kesin "aynılaştığı" bir dünyada farklı olmak da giderek zorlaşmaktadır. Özgürce hareket edilen alan, geliştirilen popüler kültür ürünlerini tüketme "özgürlüğü"dür. Temelinde yatan olgular ise, insanları şeyleştirme ve hem kendilerine karşı hem de topluma karşı yabancılaştırmaktır. Bu nedenle, popüler kültür tartışmaları bugün adına küreselleşme denen emperyalizm olgusundan ayrı ele alınamaz.

* Mehmet Ali YAZICI

1966 yılında Artvin'in Yusufeli ilçesinde doğdu. İlkokul, ortaokul ve liseyi Yusufeli'nde bitirdi. Anadolu Üniversitesi İktisat Bölümü'nden önlisans diploması aldıktan sonra Hacettepe Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'ne girdi. Üniversitenin öğrenci derneğindeki çalışmaları ve siyasi faaliyetlerinden dolayı birçok kez gözaltına alındı. Ankara Ulucanlar, Ermenek Özel Tıp ve Sincan F Tipi Hapishanelerinde yaklaşık 8 yıl yattı. 2004 yılının Kasım ayında, TCK' da yapılan yeni düzenlemelerden dolayı özgürlüğüne kavuştu. Birçok gazete ve dergide çeşitli konularda yayınlanmış yazıları bulunmaktadır. 1990'lı yıllarda Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü'nde Diskordans'ı duvar gazetesi olarak yayınladılar.